

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ศึกษาองค์ประกอบของการ จัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และเพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็น กรณีศึกษา (Case study) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ทางสังคมวิธีหนึ่ง เป็นวิธีการแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามสภาพความเป็นจริง หรือตามลักษณะที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ (Natural setting) ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูล ทำให้การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล มีความหมายใกล้เคียงกับความเป็นจริง เนื่องจากจุดเน้นในการให้ความหมาย ประสบการณ์ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล (Pope และ May, 1995) จุดเด่นที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือความยืดหยุ่น ทำให้สามารถเก็บข้อมูลได้เพิ่มตลอดเวลาจนกว่าผลที่ได้จะอยู่ตัว และตอบคำถามวิจัยที่ได้ตั้งไว้ได้ชัดเจน (เบญจายอดดำเนิน-แอ๊ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552)

การออกแบบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษา มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและ ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ระยะที่ 2 นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ ยกร่างรูปแบบ และนำไปตรวจสอบรูปแบบ ด้วยวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) และ การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาและศึกษาองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ในระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในจุดประสงค์ที่ 1 และจุดประสงค์ที่ 2 ไปในคราวเดียวกัน โดยดำเนินการศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก (Grounded theory techniques) ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมอง และการให้ความหมายของคน เน้นการค้นพบทฤษฎีใหม่ ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมโลกได้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแนวคิดและหาความเชื่อมโยงจากแนวคิดต่างๆ ให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีสำหรับอธิบาย และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น Grounded theory เป็นทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ตลอดกระบวนการทำการวิจัย มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้ (Strauss & Corbin, 1998)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยในระยะนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) จากโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 9 เขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่ละ 2 โรงเรียน รวม 18 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูวิชาการ 1 คน รวมไปถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 9 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 45 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานที่ปฏิบัติงาน	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา	ชื่อที่เรียกในการวิจัย
ยะลา	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ก
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ง
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา จ
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ
นราธิวาส	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ก
	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ข
	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ค
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาเอก	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ฉ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ก
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ข
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ง
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส จ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ฉ

1.1 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยหาผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์ตรงมากที่สุดกับปรากฏการณ์ที่จะศึกษาเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลตรงประเด็นและเหมาะสมมากที่สุด (Creswell, 2007; Hatch, 2002; Padgett, 2004) การเลือกโรงเรียนผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 9 เขต เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด เขตพื้นที่ละ 2 โรงเรียน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1.1 เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1.2 เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม แหล่งที่อยู่อาศัย และ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

1.1.3 เป็นสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นทางด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดให้เป็นโรงเรียนที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ดี

การเลือกผู้ให้ข้อมูลของแต่ละโรงเรียนจะใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ รวม 36 คน จาก 18 โรงเรียน สำหรับการเลือกผู้บริหารการศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตละ 1 คน รวม 9 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย แจ้งช่วงเวลาและรายละเอียดการเก็บข้อมูล และก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกรอกแบบยินยอมการให้สัมภาษณ์ทุกคนเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้การสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ

1.2 การรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้ชื่อที่สมมุติขึ้น (Pseudonym) แทนชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนที่ให้ข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นการป้องกันความลับของข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นจรรยาบรรณที่นักวิจัยเชิงคุณภาพพึงตระหนัก (Fraenkel และ Wallen, 2006) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นผู้ใช้ข้อมูลเท่านั้น ข้อมูลจะถูกเก็บเป็นระบบในแฟ้มข้อมูลที่ติดตั้งชื่อไว้แล้วอย่างเป็นระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสถานศึกษาดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview protocol) ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ โดยสร้างเป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด (Open ended) มี 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ วัน เวลา สถานที่ ที่สัมภาษณ์ ระยะเวลาการรับราชการ

ตอนที่ 2 เป็นประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามย่อยที่เกี่ยวกับหลักการหรือหลักคิดในการดำเนินการของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ว่ามีองค์ประกอบใดบ้าง และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด โดยยึดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การศึกษารองเสริมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.1 การพัฒนาเครื่องมือ การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกร่างแบบสัมภาษณ์

2) วิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการศึกษาในงานวิจัย ได้แก่ มุมมองที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม องค์ประกอบของการดำเนินการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยผ่านการแนะนำของอาจารย์ที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

4) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
 พิจารณาประเด็นเนื้อหาข้อคำถาม รูปแบบการใช้ภาษา ความเชื่อมโยงกับประเด็นข้อคำถาม
 ตลอดจนการใช้คำต่างๆ

5) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ในการหาคุณภาพเครื่องมือ นั้น ถึงแม้ว่า
 การหาคุณภาพเครื่องมือจะเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัยเชิง
 ปริมาณก็ตาม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นการให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบข้อคำถาม จะสามารถ
 สร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัยเชิงคุณภาพได้เช่นกัน เพื่อให้แน่ใจว่าข้อคำถามของผู้วิจัยจะนำไปสู่
 กระบวนการวิจัยที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา (Hoepfl, 1997)
 ดังนั้นหลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยนำ
 แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำมาปรับรูปแบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพว่าข้อ
 คำถามแต่ละข้อมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม นำไปสู่ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการได้หรือไม่
 สำหรับข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นที่ไม่เหมาะสมนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้อาจารย์
 ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง ว่าข้อคำถามดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ตรงตามประเด็นที่ต้องการหรือไม่
 สามารถสื่อสารกับผู้ให้สัมภาษณ์ได้หรือไม่ และร่วมกันปรับปรุงแนวคำถามให้สมบูรณ์และเหมาะสม
 ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยอาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมและยืดหยุ่นตาม
 สถานการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างเก็บข้อมูล

2.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ในการเก็บ
 รวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
 ผู้วิจัยใช้การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสาร เพราะการสังเกตเป็นวิธีการ
 รวบรวมข้อมูลที่ใช้มากสำหรับการวิจัยปฏิบัติการในโรงเรียนเป็นวิธีที่เหมาะสมกับข้อมูลที่เป็น
 พฤติกรรม การกระทำ กิริยาอาการหรือการแสดงออกทั้งของบุคคลและของกลุ่มบุคคลซึ่งสามารถใช้
 ประสาทสัมผัสต่างๆ รับรู้ และทำความเข้าใจได้ (Macintyre, 2000) ผู้วิจัยใช้สังเกตแบบไม่มีส่วน
 ร่วม เพราะการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้นผู้สังเกตไม่ได้ร่วมกิจกรรมเป็นเพียงผู้ดูอยู่ห่างๆ การไม่มี
 ส่วนร่วมนี้จะได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมธรรมชาติ (Schmuck, 2006) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกต
 แบบไม่มีส่วนร่วมแบบปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1. เป็นข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ประกอบด้วย ชื่อสถานศึกษา
 ที่ตั้ง สังกัด ขนาดโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู

ตอนที่ 2. เป็นประเด็นสังเกตตามปรากฏการณ์ที่สถานศึกษาดำเนินการในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการ องค์กรประกอบ และรูปแบบที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เช่น การดำเนินการโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การอำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนทุกคน ช่องทางในการเข้าถึงการบริการทางด้านการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษาเป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับการวิจัย

2.2.1 การพัฒนาเครื่องมือ ในการสร้างแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบหรือแบบฟอร์มของแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาในการวิจัย หลังจากนั้นจึงกำหนดประเด็นหัวข้อที่ต้องการสังเกต ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาได้แก่ ร่องรอยการดำเนินการ องค์กรประกอบ และรูปแบบที่สถานศึกษาได้ดำเนินการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารที่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในประเด็นดังกล่าวที่ได้กำหนดไว้เพื่อหาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป

2.2.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน พร้อมกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในเพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ว่าแบบสังเกตดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ตรงตามประเด็นที่ต้องการหรือไม่ จากนั้นได้นำมาแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงให้สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (ในกรณีที่มีข้อเสนอแนะ) หลังจากนั้นจึงนำไปใช้จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยปรับให้เหมาะสมและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

2.3 ผู้วิจัย (Researchers as a key instrument) ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเองถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอีกส่วนหนึ่ง เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด (Unstructured) ในการใช้เครื่องมือนั้นดังนั้น นักวิจัยสามารถปรับให้เหมาะสมกับแหล่งข้อมูลและสถานการณ์ได้ตรงเท่าที่หลักการสำคัญของวิธีนั้นๆ ไม่เสียไป เพราะคุณสมบัติข้อนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสำคัญมาก ประสิทธิภาพของเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพขึ้นอยู่กับผู้ใช้เครื่องมือมากกว่าตัวเครื่องมือ นักวิจัยจึงต้องเข้าใจหลักการสำคัญ และมีทักษะในการใช้อย่างดี ต้องรู้ว่าเมื่อใดควรปรับ เมื่อใดควรเคร่งครัดในหลักการและต้องรู้สาระของสิ่งที่ศึกษาเป็นอย่างดี จึงจะประสบความสำเร็จ (ชาย โพธิสิตา, 2554) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สุดในกระบวนการวิจัย

(Glesne, 1999) เพราะเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อสถานการณ์ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างทฤษฎี เพื่ออธิบายหรือหาข้อสรุป ผู้วิจัยจึงได้เตรียมความพร้อมด้านองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี และนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม โดยศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางทั้งเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้มีความไวต่อทฤษฎี เนื่องจากผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory technique) ซึ่งได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากข้อมูลในปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือและทดลองใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เช่น เครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพ และเหตุการณ์ รวมทั้งเตรียมของที่ระลึกเป็นการตอบแทนน้ำใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 การเตรียมการลงพื้นที่

เพื่อให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่การศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นและเป็นไปตามแบบแผนในระบบราชการ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยขอหนังสือราชการจากหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอความร่วมมือจากทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้ง 9 เขตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสถานศึกษาที่ให้ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาและเก็บข้อมูล สำหรับตัวผู้วิจัยเองได้ขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับทางโรงเรียนด้วยตนเองโดยแสดงตนอย่างเปิดเผยว่าเป็นผู้วิจัยที่มีความสนใจที่จะศึกษามุมมองรวมทั้งแนวทางการบริหารของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และขอเข้าไปสัมภาษณ์และสังเกตการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว อย่างเป็นทางการ รวมถึงการสร้างมิตรสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ เพื่อก่อให้เกิดความคุ้นเคยและความไว้วางใจกัน ในระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเข้าไปในพื้นที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองให้บุคลากรในโรงเรียนรวมทั้งได้แจ้งวัตถุประสงค์การมาทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปศึกษาและนำเสนอเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีต่อไป หลังจากนั้นจึงสร้างความสัมพันธ์ (rapport) โดยการทำความรู้จักและผูกมิตรกับผู้บริหารและครูวิชาการรวมทั้งคณะครูในโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นจากคณะครูอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและยอมรับผู้วิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ถือโอกาสเรียนรู้โครงสร้างทางสังคมในโรงเรียนและทัศนคติของผู้บริหารและคณะ

ครู ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ (rapport) นี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้จนกระทั่งมั่นใจว่าผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการและคณะครู มีความรู้สึกที่ผู้วิจัยเป็นมิตรพร้อมที่จะให้ข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่จะศึกษา

3.2 การเข้าสู่พื้นที่

ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาเอกสาร และสังเกตพฤติกรรมและสิ่งต่างๆตามที่ได้วางแผนการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.2.1 การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมไว้ใช้เป็นแนวทางสำหรับพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อย่างไม่เป็นทางการ มีการเปิดประเด็นการสนทนาที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้าได้ส่วนหนึ่งและอาจมีปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม ในระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างกว้างขวางและครอบคลุม ในการสัมภาษณ์ใช้เวลาโดยประมาณ 1.5-2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Seidman, 1998) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (Face to face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ณ สถานศึกษา หรือสำนักงานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือสถานที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสมและสถานการณ์ความปลอดภัยของพื้นที่ สำหรับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาค้นหาอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้สัมภาษณ์จะถามเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พรรณนาและสะท้อนประสบการณ์ในวิถีที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผู้สัมภาษณ์จะฟังอย่างตั้งใจ สังเกตด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบสนอง ดังนั้นในการสนทนาผู้ถูกสัมภาษณ์จะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด ในขณะที่ผู้วิจัยได้ระมัดระวังถึงการสัมภาษณ์เรื่องที่มีความอ่อนไหว เช่น คำถามที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในประเด็นปัญหาความมั่นคงในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้สัมภาษณ์มากกว่าข้อมูล ให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดเมื่อพบประเด็นที่ต้องพิสูจน์ว่า จริงหรือไม่จริง เป็นต้น ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสังเกต การใช้เอกสารและการบันทึกเสียงประกอบในการตอบคำถามด้วย เพื่อให้ข้อมูล ที่ได้เป็นมุมมองและเป็นปากเป็นเสียงของคนที่กำลังศึกษา (Strauss และ Corbin, 1998)

3.2.2 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) สำหรับการวิจัยครั้งนั้นนอกจากผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ยังใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตและจดบันทึกสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ เพื่อพิจารณาหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบในการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสังเกตบริบท ของโรงเรียน ชุมชนรอบโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของโรงเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การดำเนินการโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การ

อำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนทุกคน ช่องทางในการเข้าถึงการบริการทางด้านการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยและการจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับการวิจัย สังเกตวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในโรงเรียนโดยสังเกตจากกิจกรรมต่างๆที่เป็นกิจวัตรประจำวันของนักเรียน และบุคลากรของโรงเรียน สังเกตแบบแผน การให้บริการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านวิชาการ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการให้บริการบุคคลภายนอก

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้การสังเกตนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้ นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลายวิธี (Theoretical triangulation) และเพื่อนำมาวิเคราะห์หาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการกับข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีสถานราก (Grounded theory technique) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

4.1 การจัดระเบียบข้อมูล หลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแต่ละแหล่งที่มา ผู้วิจัยได้แยกข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นบทสัมภาษณ์และส่วนที่เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มด้วยการถอดเทปบันทึกเสียงคำต่อคำจากบทสัมภาษณ์ทั้งหมด และบันทึกบทสัมภาษณ์ในไฟล์เอกสารจัดเก็บบทสัมภาษณ์ที่ถอดเทปแล้วลงในแฟ้มเอกสาร ที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้แยกข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายคนและเรียงเรียงข้อมูลดิบ และภาพถ่ายประกอบจากการสังเกต ที่บันทึกในแฟ้มบันทึกภาคสนาม บันทึกข้อมูลเรียงเรียงการสังเกตในไฟล์เอกสารด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จัดเก็บข้อมูลการสังเกต และภาพประกอบที่เรียงเรียง แยกตามปรากฏการณ์และลำดับเวลาที่ผู้วิจัยสังเกต นำข้อมูลไปตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องอีกครั้ง เพื่อพิจารณาความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์

4.2 การจัดเก็บข้อมูล เมื่อถอดเทปบันทึกเสียง และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นประเภทๆ โดยแยกออกสองประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทที่เป็น มุมมอง และประเภทที่เป็นองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สำหรับในแต่ละประเภทย่อยนั้น ก็แบ่งประเภทย่อยลงไปอีก ตามข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการจัดเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้จัดเก็บไว้อย่างน้อยสองแหล่ง คือ ในคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานและสำรองข้อมูล 1 ชุด มีการจัดเก็บโดยการตั้งรหัสการเข้าถึงข้อมูล (Password) เพื่อเป็นการรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.3 การจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จัดเก็บไว้ มาจัดระเบียบโดยยึดความหมายของข้อมูลเป็นหลัก เริ่มจากการแตกข้อมูลออกมาเป็นข้อความสั้นและคัดสรรเอาข้อมูลที่กระจายอยู่ที่มีความหมายตรงกับประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์จัดกลุ่มข้อมูลหรือคำพูดที่อยู่ในกลุ่ม หรือหัวข้อ (Theme) เดียวกัน ในแต่ละประเภทใหญ่ๆ ทั้งสองประเภท โดยข้อความไหนที่เป็นมุมมอง ก็จะดำเนินการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นมุมมอง ข้อความไหนที่เป็นองค์ประกอบก็จะได้นำไปดำเนินการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ แล้วแยกประเภทย่อยในแต่ละกลุ่มอีกครั้งตามประเด็นที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีฐานราก Grounded theory technique ตามทฤษฎีของ Strauss และ Corbin (1998)

4.4. การเปิดรหัส (Open coding) ในขั้นตอนการเปิดรหัสข้อมูลนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาอ่านซ้ำหลายๆครั้ง และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อหาประเด็นสำคัญๆจนกระทั่งเข้าใจ และจับประเด็นหลักๆได้ แล้วเปลี่ยนประเด็นหลักเหล่านั้นให้เป็นรหัส (open-coding) โดยการสรุปสาระโดยย่อของประเด็นนั้นๆ จำแนกและจัดกลุ่มความหมายเปรียบเทียบดูความเหมือนและความต่างของข้อมูล ตามความหมายที่อยู่ในข้อความนั้นๆอาจเป็นความหมายตรงไปตรงมา หรืออาจต้องตีความ ผู้วิจัยอ่านข้อมูล และพิจารณาหาแนวคิดที่แฝงอยู่ในข้อความ ในการวิเคราะห์ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพยายามสร้างรหัสให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบทั้งในบทสัมภาษณ์เดียวกัน และบทสัมภาษณ์ที่มาจากผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ รวมทั้งข้อความที่เก็บจากการสังเกต และศึกษาเอกสาร ข้อความสำคัญที่แตกต่างออกไปผู้วิจัยจะให้สัญลักษณ์ใหม่เพิ่ม ส่วนข้อความที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับข้อมูลในรหัสเก่าจะถูกรวมกับรหัสเก่าที่ได้สร้างไว้นำไปสู่การจัดประเภทข้อมูลซึ่งทำให้สามารถแยกแยะ จัดประเภท และสังเคราะห์ข้อมูลต่อไปดังตัวอย่างที่แสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ตัวอย่างการเปิดรหัสข้อมูล (open coding)

	บันทึกข้อมูล (จากการถอดเทป)	รหัส (open-coding)
ถาม	พี่มีความคิดเห็นต่อเรื่องความยุติธรรมทางสังคมอย่างไรครับ	
ตอบ	ประการแรกหลักกฎหมาย เมื่อเรากำหนดให้มีกฎหมาย คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายต้องมีบทบังคับใช้ให้เหมือนกันหมด	ความเท่าเทียมด้านกฎหมาย
	ประการที่สองคือการดูแลช่วยเหลือในเรื่องต่างๆจากหน่วยงานของรัฐ เช่น คนในสังคมมีทั้งคนที่นับถือศาสนาต่างกัน หน่วยงานของรัฐจะต้องให้การดูแลเหมือนกัน การส่งเสริมศาสนาก็ควรส่งเสริมทุกศาสนาให้เท่าเทียมกัน	การได้รับบริการจากรัฐที่เสมอเหมือนกัน
	ประการที่สาม สิทธิต่างๆ ที่ควรจะได้ต้องมีเท่าเทียมกัน เช่นการเข้าศึกษา การเข้าทำงาน สรุปคือ ประชาชนทุกคนควรมีสื่อและโอกาสเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน	สิทธิ และโอกาสที่เท่าเทียมกัน
ถาม	พี่มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม	
ตอบ	เป็นการจัดให้เด็กทุกคนได้เรียนได้รับการศึกษา	สิทธิในการรับการศึกษา
ถาม	พี่คิดว่าการจัดการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมหรือยัง	
ตอบ	การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เป็นธรรม ยังไม่เกิดความยุติธรรมสำหรับเด็กทุกคน เพราะยังมีเด็กที่ตกหล่นอีกหลายคน ที่ยังไม่เข้าเรียน	โอกาสในการเข้ารับการศึกษา
	โรงเรียนพยายามสร้างให้เกิดความเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	จัดระบบดูแลช่วยเหลือ
	แต่อยากให้เห็นหน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาทำงานด้วยกัน	การมีส่วนร่วมของภาคส่วนทางสังคม
	เข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษา	การเข้าถึงคุณภาพการศึกษา

ตาราง 2 (ต่อ)

	บันทึกข้อมูล (จากการถอดเทป)	รหัส (open-coding)
ถาม	พื้คิดว่าสาเหตุใดบ้างที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่ยุติธรรมกับผู้เรียน	
ตอบ	เพราะกฎหมายมันใช้ไม่ได้ ผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็ก ไม่มีใครไปลงโทษสักคน	การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย
	จริงๆแล้วพ่อแม่ต้องมีหน้าที่ส่งเด็กมาเข้าเรียน	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
	เด็กควรได้รับการศึกษา แต่ยังไม่ได้รับ	โอกาสทางการศึกษา
	ถ้าเรามองข้อมูลของสพฐ. เด็กอีกหลายคนในพื้นที่เขาไม่มีเลข 13 หลัก ไม่มีในระบบฐานข้อมูล ก็จะไม่ได้รับจัดสรรรายหัว	สิทธิในการรับบริการทางการศึกษา
	ยังมีอีกหลายเรื่องที่ไม่เป็นธรรม เช่นเด็กมัธยมขยายโอกาส ไม่ได้รับงบประมาณอาหารกลางวัน	การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม
	เด็กที่มีความยากจนก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณน้อย	การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส
ถาม	การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรจะมีลักษณะอย่างไร	
ตอบ	นักเรียนของเราต้องได้รับความเป็นธรรมในการดูแลจากรัฐ ให้มีความเสมอเหมือนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนเล็กหรือโรงเรียนใหญ่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
	โรงเรียนเล็กก็อยากมีสนามเด็กเล่น อยากมีคอมพิวเตอร์	ความพร้อมของสถานศึกษา
	โรงเรียนในเมืองเขามีงบประมาณ	การจัดสรรงบประมาณ
	ที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนอยู่แล้ว ใ้พวกที่เป็นนักธุรกิจ ก็อยากไปให้ในเมืองโรงเรียนใหญ่	การมีส่วนร่วมจากชุมชน
	แต่โรงเรียนนอกๆน่าสงสารขาดความพร้อม มาตรฐานของโรงเรียนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	ความพร้อมของสถานศึกษา
	การกระจายทรัพยากร ควรคำนึงถึงความต้องการและความขาดแคลน พิจารณาว่าเขตพื้นที่ก็เหมือนกัน พิจารณาการกระจายทรัพยากร หรือการพิจารณา ไม่เป็นธรรม เล่นพรรคเล่นพวก เขตต้องลงไปดูข้อมูลให้ชัดเจน บริหารจัดการบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง	การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

4.5 การหาแก่นของรหัส (Axial coding) เป็นขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูล หรือแนวคิดย่อยให้เป็นหมวดหมู่ ในประเด็นที่รวมกลุ่มกันได้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยเชื่อมโยงข้อมูลที่ให้รหัสแล้วกลับมารวมกันเข้าใหม่โดยการสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อความที่มีความหมายเหมือนกัน ให้อยู่รหัสเดียวกัน หรือใช้การจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็นประเภท (Category) ตามลักษณะหรือคุณสมบัติของข้อมูล โดยการนำรหัสจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเชื่อมโยงหัวข้อย่อยๆ ประเภทเดียวกันเข้าด้วยกันตามความสัมพันธ์ที่รหัสนั้นมีต่อกันและบ่งบอกถึงหัวข้อเรื่องเดียวกันได้ จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของข้อมูลที่เป็นประเภทใหญ่และย่อย โดยจะเน้นไปที่บริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำงานสลับกันระหว่างการเก็บข้อมูล เปิดรหัสและหาแก่นของรหัส รวมทั้งการจัดประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ทำการเปรียบเทียบข้อมูลกันสลับไปสลับมา (To-and-fro process) เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างของข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำไปเป็นประเด็นในการสร้างประเด็นหลัก โดยผู้วิจัยได้แสดงข้อมูลไว้ในรูปของตาราง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกจำแนกออกเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหัวข้อย่อยที่อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาดังตัวอย่างในตาราง 3

ตาราง 3 ตัวอย่างการหาแก่นของรหัสข้อมูล

ข้อมูลดิบ	→	เปิดรหัส (open-coding)	→	แก่นของรหัส (Axial coding)
-อ่านข้อมูลดิบ		สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ		
หลายๆครั้ง		เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน		การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน
-จับประเด็น		ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน		
-ให้รหัสจัดกลุ่ม		จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของ		
-ปรับภาษาให้		ผู้เรียน		การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพ
เหมาะสม		การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีเพื่อ		การศึกษา
		ส่งเสริมการเรียนรู้		
		ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ		
		ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส		การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ
		ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน		นักเรียน
		สอนซ่อมเสริม		
		บริการแนะแนว		

4.6 การเลือกรหัส (Selective coding) เป็นขั้นตอนการหาแก่นของเรื่องของงานวิจัย โดยผู้วิจัยนำแก่นของเรื่องจากขั้นตอนที่ 4.5 มาจัดกลุ่มเป็นเรื่องราว โดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของแนวคิดหรือหัวข้อย่อยที่ได้จากขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับรหัสแล้ว เพื่อสร้างข้อสรุปกำหนดประเด็นหลัก ที่อาศัยความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของประเด็นรอง และประเด็นย่อย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีอยู่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่เพื่อนำมาตรวจสอบกับข้อสรุปนั้น การปรับปรุงข้อสรุป และการตรวจสอบข้อสรุปจะทำไปเรื่อยๆ จนกว่าสมมติฐานนั้นจะอึดตัว ทั้งการอึดตัวในทางข้อมูล คือ ไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือข้อมูลไม่มีความแตกต่างจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาก่อน และเกิดการอึดตัวในทางแนวคิดและทฤษฎีคือ ข้อมูลที่ได้มานั้นทำให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดและความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้หลายมิติ และหลายมุมมอง ซึ่งนำไปสู่ การได้มาขององค์ประการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาดังตัวอย่างในตาราง 4

ตาราง 4 ตัวอย่างการเลือกรหัส (Selective coding) จากการเชื่อมโยงการเปิดรหัส และแก่นของรหัส

เปิดรหัส (open-coding) → แก่นของรหัส (Axial coding) →		การเลือกรหัส (Selective coding)
สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ		
เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน	การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน	
ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน		
จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา	การสร้างโอกาสทางการศึกษา
การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้		
ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ		
ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส	การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ	
ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน	นักเรียน	
สอนซ่อมเสริม		
บริการแนะแนว		

4.7 การพัฒนาทฤษฎี (Development of a theory) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการ โดยการเขียนข้อสรุปที่ได้จากการเลืกรหัสในขั้นตอนที่ 4.6 ในรูปของภาษาเป็นการเขียนข้อสรุปใน ลักษณะที่อธิบายถึง “กระบวนการ” ในประเด็นการวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งข้อสรุปทั้งหมด ออกเป็น สองชุด ได้แก่ ชุดของข้อสรุปมุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และชุดข้อสรุปที่เป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Logic) ระหว่างเงื่อนไขเชิงสาเหตุ ปรากฏการณ์หลัก ยุทธศาสตร์/การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไขเชิง บริบท เงื่อนไขสอดแทรก และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาด้วย ซึ่งการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังกล่าว จะทำให้ได้ข้อสรุปที่เกิดจากรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎีที่มี ความชัดเจน (Explicit) เพื่อนำไปสร้างข้อสรุปในเรื่องมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และองค์ประกอบในการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้นจึงนำ องค์ประกอบที่ได้จากการสรุปประเด็นหลัก มาร่างเป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) (Kaplan และ Norton, 2001) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบจำลองที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรือ อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นแนวคิดโครงสร้าง องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อได้ร่างรูปแบบแล้วจึงนำไปให้อาจารย์ ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อความสมบูรณ์

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มาดำเนินการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่นำมาพิจารณา ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานไปกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน (Keeves, 1988) และประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

ในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) (Keeves, 1988) โดยเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่นำมาพิจารณา ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานไปกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณารูปแบบ ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1.1.1 จัดทำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณารูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณารูปแบบ ผู้วิจัยได้จัดทำเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1) ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย จำนวน 1 คน และ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จำนวน 1 คน

2) ผู้แทนจากสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบงานการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 คน

3) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ ผู้ที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 คน

4) ศึกษาธิการจังหวัด 3 คน ซึ่งเป็นศึกษาธิการจังหวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 1 คน

1.1.2 จัดทำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.1.3 นำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.1.4 ผู้วิจัยประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิโดยวาจา

1.1.5 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการเรียนผู้ทรงคุณวุฒิจากภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินอย่างเป็นทางการพร้อมแนบกำหนดการการสัมมนาและเอกสารประกอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิก่อนวันสนทนา 3 สัปดาห์

1.1.6 การดำเนินการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอน ดังนี้

1) เชิญอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นประธานกล่าวเปิดการประชุม

2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม โดยนำแนวทางการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้เตรียมไว้มาเป็นแนวทางการสนทนาและอภิปราย

3) ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบ (Proposed model) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ยกร่างไว้ในระยะที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม

4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้ทำหน้าที่บันทึกเทป 1 คน

5) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันวิพากษ์เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าควรมีรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้เป็นอย่างไร การสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 2.30 ชั่วโมง

6) การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม โดยการถอดเทปละเอียดและเปรียบเทียบกับการจดบันทึกข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล

ต่อจากนั้นจึงสรุปผลในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปผลและปิดการสนทนากลุ่มโดยประธานการประชุม

7) นำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลและเรียบเรียง

นำเสนอผลการ สนทนากลุ่มในรูปความเรียงและตารางแสดงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการวิเคราะห์จะถูกประเมินโดยเอกเทศจากผู้วิจัย 1 คน เพื่อการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอีกครั้ง เพื่อให้การวิเคราะห์ในครั้งนี้ได้ยึดข้อมูลที่ได้จากการสนทนาเป็นหลัก

8) ปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและเป็นไปได้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

1.2.1 แบบบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและหาคุณภาพด้วยผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันกับผู้เชี่ยวชาญในระยะที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนา

ตอนที่ 3 สารที่ได้จากการสนทนา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

1.2.2 เทปบันทึกวิดีโอสำหรับใช้บันทึกการสนทนากลุ่ม

ในขณะที่ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่บันทึกวิดีโอไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ขณะสนทนากลุ่มเพื่อการเก็บรวบรวมสารที่ได้จากการสนทนากลุ่มและตรวจสอบรายละเอียดกับแบบบันทึกการสนทนากลุ่มว่ามีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยการสรุปข้อมูลจากบันทึกสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน ที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกไว้ และจากเทปบันทึกวิดีโอ นำมาสังเคราะห์และตรวจสอบกับองค์ประกอบ และร่างรูปแบบที่ได้มาในขั้นตอนที่ 1

2. การดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ในการดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ร่วมสนทนา กลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) เป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ ในสถานศึกษาซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1.1 จัดทำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

- 1) ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาแล้ว ไม่นต่ำกว่า 3 ปี
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน มาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระยะที่ 1 มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และมีประสบการณ์ในการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 3) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดภาคใต้ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 4) ครูวิชาการ จำนวน 3 คน เป็นครูวิชาการที่มีความเข้าใจและสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระยะที่ 1

2.1.2 จัดทำรายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.1.3 นำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
พิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.4 ผู้วิจัยประสานงานผู้ร่วมสนทนากลุ่มทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มโดยวาจา

2.1.5 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการเรียนร่วมสนทนากลุ่มจากภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินอย่างเป็นทางการพร้อมแนบกำหนดการสนทนากลุ่มและเอกสารประกอบสนทนากลุ่มให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มก่อนวันสนทนา 3 สัปดาห์

2.1.6 การดำเนินการสนทนากลุ่ม

ในการประเมินรูปแบบนี้ เป็นการตรวจสอบความความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมไปใช้ในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) เชิญอาจารย์ปรึกษาเป็นประธานกล่าวเปิดการประชุม
- 2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม โดยนำร่างรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา
- 3) จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกเสียง และ เครื่องบันทึกวิดีโอ
- 4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้ทำหน้าที่บันทึกเทปและบันทึกวิดีโอ
- 5) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันวิพากษ์เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.7 การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนารูปแบบ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีความสมบูรณ์ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

2.1.8 นำเสนอรูปแบบแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์แล้วผู้วิจัยได้นำรูปแบบดังกล่าวเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดทำรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ และเผยแพร่ในรูปแบบของบทความทางวิชาการต่อไป

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

2.2.1 แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการหาคุณภาพพร้อมกับการหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สนทนา
- ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนา
- ตอนที่ 3 สารที่ได้จากการสนทนา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

2.2.2 เทปบันทึกวิดีโอสำหรับใช้บันทึกการสนทนากลุ่ม

ในขณะที่ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่บันทึกวิดีโอไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ขณะสนทนากลุ่มเพื่อการเก็บรวบรวมสาระที่ได้จากการสนทนากลุ่มและตรวจสอบรายละเอียดกับแบบบันทึกการสนทนากลุ่มว่ามีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยการสรุปข้อมูลจากบันทึกสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกไว้ และจากเทปบันทึกวิดีโอ นำมาสังเคราะห์และตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้อีกกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

การสร้างความสำเร็จของการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การสร้างความสำเร็จของการวิจัยมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการสร้างความสำเร็จตามหลักการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell, 1998) ดังนี้

1. การใช้ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา (Prolonged engagement in the field) โดยก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่งหนังสือราชการจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และประสานงานทางโทรศัพท์ด้วยตนเอง และในการเก็บข้อมูลจะใช้ช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความพร้อมไม่มีการกิจเร่งด่วน ใช้สถานที่ที่เหมาะสมทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกพร้อมที่จะให้ข้อมูลโดยอาจให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เลือกสถานที่หรือ ผู้วิจัยเป็นผู้เสนอสถานที่แล้วแต่กรณี

2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักวิจัย (Peer debriefing) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยด้วยกันคือ นักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งก่อนการวิจัย ระหว่างการวิจัยและหลังการวิจัย เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย (Triangulation of data collection) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง และ การสังเกตการดำเนินการของสถานศึกษา

4. การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ช่วยนักวิจัย (Member checking) โดยหลังจากเก็บข้อมูลหรือสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบความถูกต้องของบทสัมภาษณ์ และร่วมกันตรวจสอบกับผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอกด้วยกันเพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลการวิจัย

5. การสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี (Rapport) โดยผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่ก่อนการเก็บข้อมูลโดยการประสานงานทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยและชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัย รวมทั้งมีการนัดหมายเวลาและสถานที่ แล้วจึงประสานงานเป็นทางการโดยหนังสือราชการของมหาวิทยาลัย ในระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เข้าไปเยี่ยมชมสถานศึกษา และสังเกตการดำเนินการต่างๆ พร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญไปด้วย หลังการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้มอบของที่ระลึกเพื่อเป็นการตอบแทนน้ำใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกด้วย

Prince of Songkla University
Pattani Campus